

СЕКЦІЯ 8. СУЧАСНИЙ СТАН І РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гудзь Анна Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соціальне підприємництво як явище переважно привертає увагу економістів, соціологів, політологів, у той час як під призмою його значення саме для покращення рівня життя населення, подолання складних життєвих обставин, боротьби із тими чи іншими соціальними ризиками тощо воно не виправдано розглянутим ніколи не було. Так, на рівні доктрини права соціального забезпечення, в межах якої перебуває описана проблематика, на наше переконання, своє місце повинні зайняти наукові пошуки, присвячені соціальному підприємництву, яке справедливо видається можливим вважати одним із інструментів або проявів благодійної діяльності, яка на сучасному етапі становлення сфери соціального захисту виступає провідним напрямом недержавного соціального забезпечення.

Соціальне підприємництво – новий тренд розвитку української економіки, поштовхом для появи та розвитку якого слугувала не завжди спроможність держави ефективно діяти на теренах розв'язання соціальних проблем, виступати в боротьбі та подоланні соціальних ризиків, як результат – відбулась активізація недержавного сектору у вигляді заснування некомерційних організацій, волонтерських, благодійних об'єднань, появи небайдужих власників українського бізнесу, які розпочинали своє виробництво із, передусім, соціальною метою. Прикладами таких є: «Veterano Coffe», «Pan Chocolatier», Навчальний центр іноземних мов «COOL English» та багато інших [1]. До речі, велика кількість подібних підприємств та організацій сьогодні засновується внутрішньо переміщеними особами із тимчасово окупованих територій або іншими постраждалими від військових дій в Україні.

Досить вдало у своїх роботах представниця львівської школи трудового права та права соціального забезпечення С.М. Синчук зазначає, що «здійснення соціального забезпечення коштом роботодавця є тією, давно забутою на практиці та новою в сучасній теорії організаційно-правовою формою соціального захисту населення, яка в перспективі може набути нових ознак та активно розвиватися» [2, с. 194]. На нашу думку, вкладаючи широкий зміст у поняття «роботодавець» (розуміючи під ним увесь сектор виробництва), дана теза цілком виправдано демонструє високу роль участі власників засобів виробництва у соціальному забезпеченні не тільки своїх працівників за рахунок соціального страхування (обов'язкового та добровільного), що є свого роду традиційним заходом соціального забезпечення, а також і інших осіб – через благодійну діяльність, ведення соціально орієнтованого бізнесу, адже дійсно «роботодавець» сьогодні може виступати активним учасником зазначених заходів, крім цього – волонтерської діяльності, займатися меценатством та бути залученим до інших поширених напрямків недержавного соціального забезпечення.

Проте, слід зазначити, що по суті підприємництво може виступати учасником благодійної діяльності через два формати:

- 1) виступаючи джерелом фінансування підтримки тих чи інших категорій населення;
- 2) через організацію підприємництва, яке носить окрас соціального (нами вживається в певній мірі літературне, не юридичне, словосполучення для позначення даного явища, в силу відсутності допоки як на рівні теорії, так і в законодавстві чітких критеріїв для можливості віднесення підприємництва до категорії соціального).

Термін «соціальне підприємництво» ввійшов в лексичний обіг в Україні порівняно недавно після проведення серії тренінгів щодо започаткування соціальних підприємств громадськими об'єднаннями за ініціативою експертів з США, що мало місце в 2004 році [3, с. 242], проте сьогодні він вже глибоко укорінився та став звичною категорією.

Сьогодні, враховуючи тенденцію до поступового зростання кола соціальних підприємств, можна припустити, що воно лише розширюватиметься та утверджуватиметься як важливий напрямок недержавного соціального забезпечення, в рамках якого окрім досягнення більш абстрактних соціальних цілей (подолання бідності, вирішення екологічних проблем тощо) та надання непрямих соціальних послуг (орієнтованих в цілому на ту чи іншу вразливу соціальну групу), надається підтримка конкретним особам, які перебувають у складній життєвій ситуації

(шляхом сприяння в їх працевлаштуванні, забезпеченні можливостей для їх професійної реабілітації, надання індивідуально грошової допомоги тощо).

Так, приміром, пекарня «Горіховий дім» (м. Львів), керуючись гаслом «Долаємо бідність, використовуючи інструменти соціального бізнесу», 40 % від прибутку скеровує на соціальні проекти, якими опікується створений підприємством Фонд із однойменною назвою, серед яких – утримання Центру інтегральної опіки для жінок, які перебувають у кризових ситуаціях. Підприємство «Маленькими кроками» (м. Чернівці) виготовляє солодощі, кошти від продажу яких перераховуються на підтримку дітей з ДЦП. Компанія «Здравіє» (м. Івано-Франківськ), яка спеціалізується на лікувальному масажі, працевлаштовує осіб із вадами зору. Коло наведених прикладів можна розширювати і багатьма іншими.

В цілому, важлива роль сучасного українського приватного підприємництва у благодійній діяльності як частині недержавного соціального забезпечення сьогодні є очевидною, проте, говорити про максимальне її піднесення та зацікавленість підприємців в участі у ній поки зарано, перепоною чому, на нашу думку, є нівелювання державою в особі законодавця необхідності легалізувати цю сферу, адже на сьогодні немає законодавчої дефініції даного поняття, існують суперечливі критерії для визначення «соціальності бізнесу», що зумовлено, знову ж таки, відсутністю їх правової регламентації. На нашу думку, враховуючи правову природу досліджуваного явища, відповідні норми могли б знайти закріплення у Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI [4].

Умови сьогодення: військові дії, проблеми внутрішньо переміщених осіб, масове зuboжіння населення через нестабільні політико-економічні умови, в яких наразі перебуває Україна, зумовлюють потребу ще більш активного розвитку соціального підприємництва, за допомогою якого можливими стануть програми соціального інвестування (як наприклад, існуюча Western NIS Enterprise Fund, якою передбачається доступне кредитування), поступового вирішення зазнаватиме проблема безробіття серед населення та багато іншого. Розвиток та популяризація досліджуваного явища в цілому нестиме позитивний ефект для суспільної культури, сприятиме укоріненню цінностей в свідомості людей щодо необхідності підтримувати тих, хто перебуває у більш скрутному становищі та виховуватиме розуміння того, що високі цілі досягаються шляхом, на перший погляд, незначних кроків кожного, що, по суті, завжди лежало в

основі феномену соціального забезпечення як такого та продовжує бути актуальним і тепер.

Список використаних джерел

1. Каталог соціальних підприємств України. URL: <http://socialbusiness.in.ua/enterprises/>
2. Синчук С.М. До питання про недержавне соціальне забезпечення за рахунок роботодавця. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2. С. 194-198.
3. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Соціальне підприємництво як інноваційний вектор розвитку економіки України. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*. January 19-21, 2021. Berlin, Germany. P. 229-235.
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252.

Наньєва Марія Іванівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДПУСТКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним з основних серед соціальних прав і свобод людини та громадянина є право на відпочинок. У зв'язку з цим, право на трудову відпустку є гарантією забезпечення конституційних прав на відпочинок будь-якого працівника. Правове забезпечення права на відпустки здійснюється Законом України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року та Кодексом законів про працю України. Однак, сучасні реалії вимагали змін до законодавства з урахуванням ситуації, введенням воєнного стану на території України. У зв'язку з цим були внесені зміни у порядок надання відпусток, додано нові види відпусток, встановлено деякі обмеження, тощо.

Так, на період дії воєнного стану з'явився новий вид відпусток без збереження заробітної плати, пов'язаний із виїздом за межі нашої держави. Така відпустка надається тривалістю 90 календарних днів у період дії воєнного стану, за обов'язковою заявою працівника та лише працівникам,